

СТАНОВИЩЕ

от: *проф. Светослав Кокалов*

във връзка с процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“.

дисертационен труд: *Драматургичната функция на филма в театралния спектакъл*

дисертант: *Димитър Петров Сарджев*

научен ръководител: *чл.кор. проф. Пламен Марков*

катедра: *Драматичен театър*

факултет: *Сценични изкуства, НАТФИЗ*

Представените от дисертанта материали по процедурата за защита на дисертационния труд са в съответствие с нормативните изисквания – ЗВО, ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НАТФИЗ

Димитър Сарджев завършва Театрална режисура в НАТФИЗ през 2003г и – Кино и ТВ режисура в НАТФИЗ през 2009г. Натрупва солиден професионален опит в редица документални филмови и телевизионни продукции като режисьор, оператор и сценарист, с множество фестивални участия и награди, в над 20 театрални проекта като режисьор и автор на мултимедия. Активността му в театъра и опита му от киното до голяма степен предопределят и избора на тема за теоретичното му изследване.

Дисертационният труд е с общ обем от 154 страници и включва основен текст, съдържащ увод, изложение в 5 глави и финални думи и изводи, библиография както и приложения с илюстрации и интервюта.

Активното използване на филмова прожекция не е от вчера. Има над стогодишна история и редица изследвания за нея. Но много малко са тези, които са изцяло посветени на специфичните проблеми, които поражда включването на движещо се екранно изображение в живото представление. Темата е актуална с оглед належащото попълване на възникналите теоретични празноти особено в последните двайсетина години с бурното развитие на цифровото видео, софтуерите за интеракция и VR.. Трудът на Сарджев не се фокусира нито в историята, нито в последните атрактивни новости, а във фундаменталния проблем – как две съперничаещи си изкуства, като понякога това съперничество достига до взаимно отричане, могат да се вплетат в единна драматургична композиция.

В увода, предметът, целите и задачите на изследването са ясно формулирани Конкретизирано е съдържанието на термина филм, когато имаме използване на прожекция на сцена. Избрани са ефективни методи, историко-културен и теоретико емпиричен.

В Първа глава се прави кратък преглед на теоретичните обобщения за спецификата на филма и театъра, за тяхното семейна близост и „несходство в характеристиките“. Поднасят се факти за взаимни влияния, опити за преодоляване на синовния комплекс от страна на киното, стремежът му към еманципация. Прегледани са първите ключови примери за използване на филм в театралния спектакъл - Мелиес, Айзенщайн, Пискатор.

Тези крупни исторически факти, значими за задачите на изследването, са анализирани в дълбочина като са приведени разсъждения на Панофски, Зонтаг, Бенямин, Игнатовски. Особено значими за Сарджев са теоретичните изводи на Брехт за творчеството на Пискатор и значението на прожекцията за „ефекта на отчуждението“

Втора глава ни насочва към същината на проблема - „какво става когато започваме да „смесваме“ тези две изкуства, когато едното влезе в плътта на другото“. Тук Сарджев вкарва в употреба категорията „интересно“, едно по-непопулярно приложение на основния композиционен принцип контраста, този път проявен чрез съпоставяне на две противоположни естества. Дава примери от работи на Бил Виола и Рафик Анадол. Продължава с тезата на Аронсон за противоречивата връзка между театралната и картинна рамка и рамката на кадъра. Дисертантът анализира това твърдение и открива път за преодоляване на този конфликт. Смята че „проблемите за които Аронсон говори са свързани най-вече със зрелищния или визуален характер на използването на филм в театралния спектакъл“ и търси друг подход. Според него новата светлинна рамка, освен че се намесва във визуалната и смислова организация ни насочва към определено важно действие и скрива други. Тук Сарджев вкарва в употреба термина „антракт“(по Натев) в контекста на брехтовата теория, като възлага на прожекцията именно тази отчуждаваща функция.

Трета глава е посветена на „антракта“, който според Натев-Сарджев е в пряка връзка с родовата структура на драмата. Освен прякото си значение на „време, което отделя една картина от друга“, антрактът превръща зрителя в пряк участник и „съизследовател“ на драматическото действие, на това което се случва на сцената, но и на това, което е останало извън нея, на извънсценичното. Преходът между двете поражда драматургическото напрежение.“ Чрез примери от личен професионален опит и филмите *Мера според мера* на Дюлгеров и *Червената пустиня* на Антониони дисертантът казва: „И камерата, и цветът, и музиката правят връзка между видимото и нещото, което е предполагаемо и така представят точка на напрежение...Всички тези компоненти от композицията на творбата придобиват драматургично значение, започват да „говорят“.

В Четвърта глава е продължена и развита централната за дисертацията теза за драматургичната функция на отделния елемент, в случая филмовата прожекция, в един театрален спектакъл. Представен е възгледът на Павис за еволюцията на понятието от драматургичния текст-пиесата до колективното авторство на всички участници в създаването на бъдещото представление. Значимо за изследването е различаването, според Шерер, на вътрешната структура на пиесата и противопоставянето ѝ на външната, свързана с прочитата и представянето ѝ. То е отпратна точка, но и твърдение, което е поставено под съмнение от дисертанта. „Както знаем характерното за театъра е, че неговите компоненти се влияят един от друг и това им влияние ги превръща в нещо различно от първоначално определеното. Така можем да кажем, че изобразителното решение в театъра се различава от конвенционалните разбирания за дейността, изкуството на художника в живописата например.“ И продължава с цитат от Свобода. „Сценографията не е образ, а е създаване на драматическото пространство. Тя съществува само в съединение с всички други компоненти _ пиеса, драматическо изпълнение, песен, танц, режисура. Сарджев поема тази линия и утвърждава, че онова, което наричаме „филм“ и неговата употреба в театралния спектакъл, би могло да има най-различни функции. За да придобие драматургична функция обаче, първо и най-важно условие е то да бъде еманципирано от изкуството, на което изначално принадлежи, за да придобие функция, която би била различна от цитата или пък различна от зрелищната природа на киното, – (прожекцията)трябва да е минала през оттеглянето на материала от законите на киното.“

В тази връзка изглежда логично цитираното твърдение на Зих, че „...сцената, въпреки че е оптично и статично образуване, не принадлежи към визуалните изкуства, а към драматургичното изкуство, защото е станала компонент от него.“. Тук бих дискутирал твърдението за задължително загърбване на иманентните композиционни принципи на изкуствата включени в театралната интеграция. Сценографията, театралната музика, филмовата прожекция се създават по

присъщите на всяко от тези изкуства закони, класически, съвременни, персонални, и в последствие влизат в синтез с другите компоненти на спектакъла, като създават общата драматургична композиция. Пренебрегването на тази логика води до неизразителен и фалшив резултат. Още повече визуалните изкуства поне от сто години боравят и със принципите на темпоралната композиция, факт, който може би е останал извън вниманието на Отакар Зих през 30те години.

Четвърта глава, посветена на Практическата работа, извършена в хода на докторантурата представя и анализира различни подходи в търсене на принципи, които възлагат на прожектираното изображение драматургични функции. Особено полезно от образователна гледна точка, според мен, е структурирането на този раздел в две части – предварителни задачи и реализация.

Изследването е разработено от действащ практик, който успешно влиза в ролята на изследовател, но тук трябва да се отбележат пропуски в спазването на определени структурни и редакционни правила. Някои от тях: Организацията на автореферата би могло да бъде по-прецизна, на места в основния текст могат да се открият повторения на съдържание, балансът в обема на представените биографични сведения за отделните творци на моменти е нарушен и др.

Въпреки това, в заключение, може с основание да се каже, че това е труд, съдържащ в себе си много информация и интерпретации, които са неразривно свързани с творчеството на докторанта и представлява оригинален поглед към изследваната проблематика. Дисертацията има качествата на научен текст и притежава приносен характер. Постигнатият резултат е успешен в образователен и научен аспект. Моята оценка е положителна и ще гласувам „ЗА“ присъждане на образователна и научна степен доктор на Димитър Петров Сарджев.

Проф. Светослав Кокалов

София 07.05.2025 г.